

บทที่ 1

บทนำ

1. ประวัติและความเป็นมาของปัญหา

การเลี้ยงหอยแมลงภู่มักเกิดขึ้นโดยบังเอิญ เมื่อปี พ.ศ.2342 นายแพทริก วอลตัน กับตันเรือซึ่งรอดชีวิตจากเรืออัปปางนอกฝั่งเมืองเอสเควของประเทศฝรั่งเศส ได้ดำรงชีวิตอยู่ในเกาะในบริเวณนั้นโดยการสร้างตาข่ายจับนกทะเลกิน วันหนึ่งเมื่อเขาไปตรวจหลักยึดตาข่ายพบว่ามีหอยแมลงภู่มะกอกอยู่มากมายและหอยที่เกาะหลักนี้โตเร็ว รสดี เขาจึงคิดเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกโดยการปักหลักไม้เพิ่มขึ้นปรากฏว่าหอยมาเกาะมากขึ้น การเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกในยุโรปจึงเกิดขึ้น (กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง 2536: 3)

หอยแมลงภู่มะกอกเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากมีการนิยมนำมาบริโภคอย่างแพร่หลาย ทั้งโดยประกอบเป็นอาหารรับประทานสด แปรรูปเป็นอาหารแห้ง หมักดอง หรือปรุงเป็นอาหารสำเร็จรูปอื่นๆ นอกจากนี้ เปลือกหอยยังใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ เช่น ทำสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ เครื่องประดับ เปลือกหอยป่นเป็นส่วนผสมในอาหารใช้เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกในประเทศไทยได้มาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 100 ปี จากการเลี้ยงในรูปแบบไปมาเป็นการเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกแบบหลักไม้ เช่น ไม้ไผ่ ปัจจุบัน เกษตรกรนิยมเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกแบบแพเนื่องจากสามารถเลี้ยงได้หนาแน่นและอายุการใช้งานนานกว่าไม้ไผ่ แหล่งเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ บริเวณชายฝั่งทะเลของปากน้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และชุมพร (กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งกรมประมง 2536: 3)

ถ้าพิจารณาจากสถิติการประมงปี 2550 เขตประมง 2 (จังหวัดชลบุรี) จำแนกตามรายจังหวัด จังหวัดชลบุรีมีจำนวนฟาร์มหอยแมลงภู่มะกอก 248 ฟาร์ม เนื้อที่ 2,558 ไร่ ผลผลิตการเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอก 31,608 ตัน (หมายเหตุ : ผลผลิตหอยแมลงภู่มะกอกรวมถึงการผลิตจากปักไม้) (กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง ศูนย์สารสนเทศ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2552:42) อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงหอยแมลงภู่มะกอกนั้นอาหารธรรมชาติพวกแพลงตอนพืช จุลชีพและอินทรีย์สารต่างๆ ที่อยู่ในน้ำ ดังนั้น จึงมีความเสี่ยงที่หอยจะกินจุลชีพหรือที่อาจทำอันตรายหรือก่อโรคในคนได้ โดยเฉพาะระบบทางเดินอาหาร เช่น Coliform Bacteria และ Biotoxin (มาตรการการปฏิบัติทางการประมงที่ดีสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล สำนักวิจัยและ

พัฒนาประมงชายฝั่ง ศูนย์ประสานงานโครงการ Sea Food Bank กรมประมง: เมษายน 2548) นอกจากนี้ ปัจจุบันผู้บริโภคได้ใส่ใจถึงความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น ดังนั้น รัฐบาลไทยได้ประกาศให้ปี 2547 เป็นปีแห่งอาหารปลอดภัย โดยเฉพาะผลผลิตทางเกษตรเนื่องจากประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก เช่น กุ้งทะเล ข้าวและมันสำปะหลัง ในส่วนของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กรมประมงได้ออกเกณฑ์การปฏิบัติทางการประมงที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำ (Good Aquaculture Practice, GAP) สำหรับรับรองมาตรฐานฟาร์ม โดยเน้นหนักไปที่การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ในปี 2548 มาตรฐานได้ครอบคลุมถึงการเลี้ยงหอยทะเลด้วย เช่น หอยแครง หอยนางรม หอยเป๋าซ่อและหอยแมลงภู่

ในอดีต เกษตรกรเลี้ยงหอยแมลงภู่ได้อย่างอิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์มาบังคับ แต่ปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วง 1 – 2 ปี ที่ผ่านมา กรมประมงได้เข้มงวดเรื่องการเลี้ยงหอยแมลงภู่ตามการปฏิบัติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีมากขึ้น โดยเน้นให้เกษตรกรปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมาตรฐานฟาร์ม อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ดังกล่าวส่วนใหญ่คัดแปลงมาจากการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งมีสภาพการเลี้ยงที่แตกต่างจากการเลี้ยงหอยแมลงภู่ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรปฏิบัติตามได้ยาก ดังนั้น การประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่จึงเป็นหัวข้องานวิจัยที่น่าสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงเกณฑ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการเลี้ยงหอยแมลงภู่หรือการยอมรับของเกษตรกร และอาจช่วยพัฒนาให้การเลี้ยงหอยแมลงภู่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคมากขึ้น งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาในเขตจังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตหอยแมลงภู่สำคัญของประเทศ และเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงหอยแมลงภู่แบบแพที่ให้ผลผลิตสูง และมีการประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการเลี้ยงหอยแมลงภู่ต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีในประเด็นต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) และสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่เพื่อสามารถเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและแบบยั่งยืน

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่ในจังหวัดชลบุรี

2.2 เพื่อศึกษาการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่ของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่ในจังหวัดชลบุรี

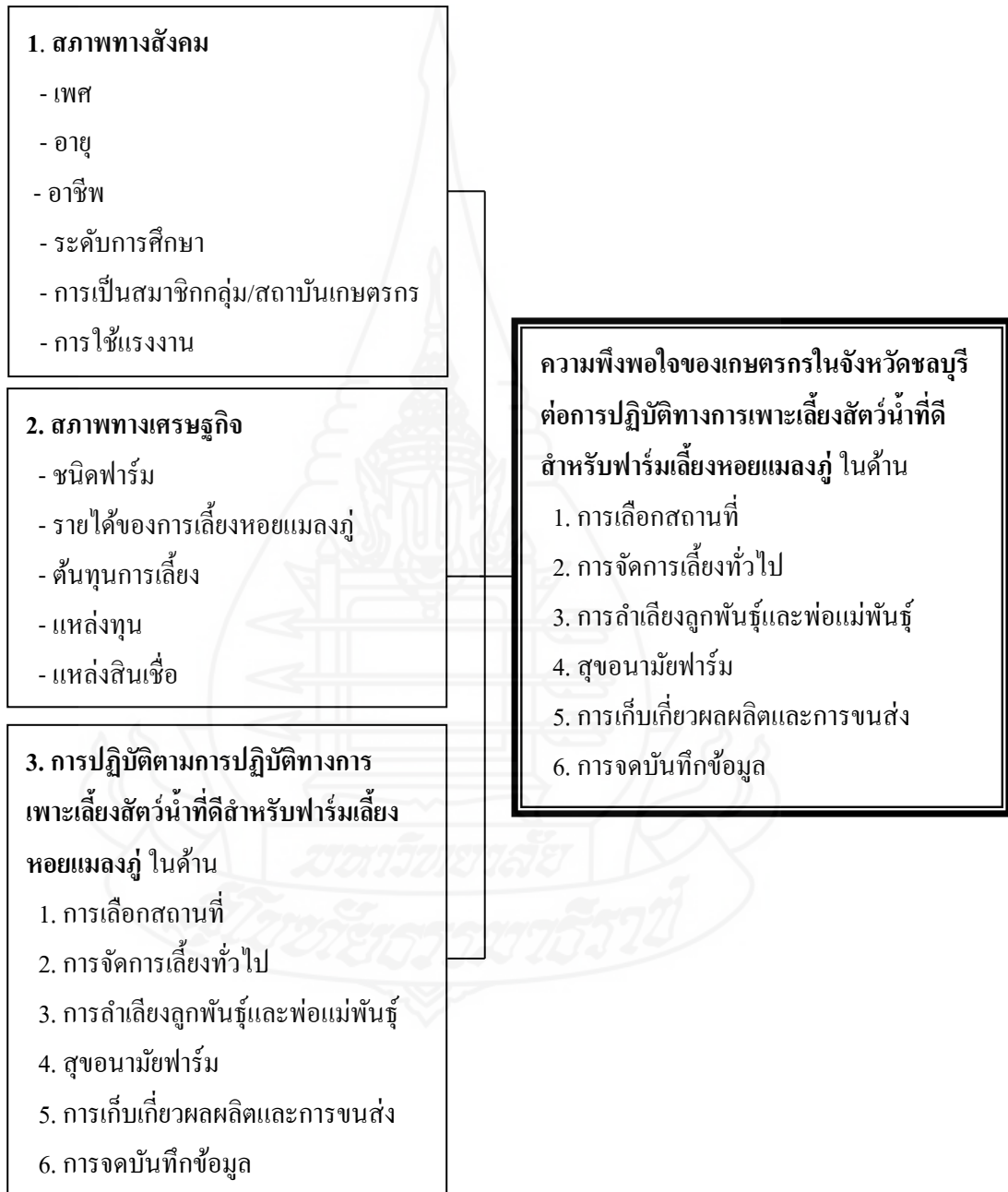
2.3.เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภูในจังหวัดชลบุรีต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู

2.4 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภูของเกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภูในจังหวัดชลบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่วางของเกษตรกร ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่วางซึ่งมี 6 ด้านได้แก่ ด้านการเลือกสถานที่ ด้านการจัดการเลี้ยงทั่วไป ด้านการลำเลียงลูกพันธุ์และพ่อแม่พันธุ์ ขยะ/สุขอนามัยฟาร์ม การเก็บเกี่ยวและการขนส่ง การจดบันทึกข้อมูล ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

ขอบเขตด้านประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่วางในอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรีจาก 4 ตำบล ได้แก่ บางทราย บางปลาสร้อย บ้านสวน และมะขามหย่ง ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานประมงจังหวัดชลบุรี และได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่วาง ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2552-กันยายน พ.ศ.2553 จำนวน 175คน(เหตุผลที่เก็บข้อมูลปีงบประมาณ 2552 เนื่องจากได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ส่วนปีงบประมาณ 2553 การเก็บข้อมูลของหน่วยงานยังไม่แล้วเสร็จจึงไม่เก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้)

5. นิยามศัพท์

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงหอยแมลงภู่วางในจังหวัดชลบุรีที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรและได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีในเดือนตุลาคม พ.ศ.2552-กันยายน พ.ศ.2553จำนวน 175 คน

5.2 การเพาะเลี้ยงหอย หมายถึง การเลี้ยงหอยในทะเล ชายฝั่งหรือปากแม่น้ำ เช่น หอยนางรม (รวมหอยตะไกร) หอยแครง หอยแมลงภู่วาง หอยกะพง หอยมุก เป็นต้น

5.3 โป๊ะ หมายถึง เครื่องมือจับสัตว์น้ำประเภทเครื่องมือประจำที่ ชาวประมงจะนำไม้เนื้อแข็งปักในทะเลเป็นรูปวงกลม รัยะและทิศทางการตั้งเครื่องมือเป็นไปตามระเบียบของกรมประมง

5.4 เนื้อที่ของหน่วยเลี้ยงสัตว์น้ำ หมายถึง ขนาดพื้นที่ผิวน้ำของหน่วยเลี้ยงสัตว์น้ำ

5.5 ผลผลิต หมายถึง สัตว์น้ำที่จับได้จากหน่วยเลี้ยงนั้นๆทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำที่นำมาเลี้ยงหรือที่เข้ามาอาศัยตามธรรมชาติให้รวมเป็นพันธุ์สัตว์น้ำที่ผลิตได้ด้วย

5.6 การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงหอยแมลงภู่ หมายถึง การผลิตหอยแมลงภู่ตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (Good Aquaculture practice: GAP) ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกสถานที่ ด้านการจัดการเลี้ยงทั่วไป การลำเลียงลูกพันธุ์และพ่อแม่พันธุ์ ขยะ/สุขอนามัยของฟาร์มเลี้ยงหอย การเก็บเกี่ยวและการขนส่ง และการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการส่งเสริมให้กับเกษตรกรที่เลี้ยงหอยแมลงภู่ตามแนวทางปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีให้ได้ประสิทธิภาพ และผลผลิตสูงมากขึ้น

6.2 เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับบุคคลที่สนใจต่อไป

